

Handreiking weidevogelkerngebied

provincie Utrecht

2 juli 2024

Inhoud

1. Handreiking weidevogelkerngebied provincie Utrecht	3
1.1 Wat is de handreiking weidevogelkerngebied?	3
1.2 Voor wie is de handreiking weidevogelkerngebied?	4
1.3 Opzet van de handreiking	4
1.4 Disclaimer	4
2. De bescherming van weidevogelkerngebied	5
2.1 Bescherming weidevogelkerngebied provincie Utrecht	5
2.2 Uitwerking instructieregel in omgevingsplan en buitenplanse omgevingsplanactiviteit	5
3. Betrokken partijen in de handreiking	6
3.1 De initiatiefnemer	6
3.2 De gemeente	6
3.3 De provincie	7
4. Van instructieregel tot handreiking	8
4.1 Toelichting kwaliteit van het leefgebied van weidevogels	8
4.2 Aantoonbaar per saldo minimaal gelijk blijven van leefgebied	9
4.3 Uitbreiding van agrarische bouwblokken	9
4.4 De motivering op een omgevingsplan	9
4.5 Verklaring overige gebruikte terminologie	9
5. Stappenplan voor ruimtelijke ingrepen in weidevogelkerngebied	11
5.1 Inleiding	11
5.2 Stap 1: Neem mitigerende maatregelen	11
5.3 Stap 2: Bereken verlies aan kwaliteit van weidevogelleefgebied	13
5.4 Stap 3: Neem compenserende maatregelen voor verlies aan kwaliteit van weidevogelleefgebied ..	16
5.5 Stap 4: Borg mitigerende en compenserende maatregelen	18
5.6 Stap 5: Rapporteer en monitor	20
Bijlage 1 Weidevogelkerngebieden – verwerking van de instructieregel in omgevingsplan, OPA en BOPA	
22	
Instructieregel ontwikkelingen weidevogelkerngebied	22
Aanpassen omgevingsplan	22
Buitenplanse Omgevingsplanactiviteit (BOPA)	23
Bijlage 2 Stappenplan met gedetailleerde aanwijzingen voor stap 1 en 2	24
Figuren en tabellen	29
Literatuur	30

1. Handreiking weidevogelkerngebied provincie Utrecht

1.1 Wat is de handreiking weidevogelkerngebied?

Deze handreiking is bedoeld voor de planologische bescherming van weidevogelkerngebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit zijn de door de provincie Utrecht aangewezen gebieden met (potentieel) veel weidevogels die buiten het NNN liggen.

Per 1 januari 2024 is de Omgevingsverordening provincie Utrecht (hierna Omgevingsverordening) in werking getreden. In de Omgevingsverordening is voor ontwikkelingen in weidevogelkerngebied de volgende instructieregel opgenomen:

Artikel 6.7 Instructieregel ontwikkelingen weidevogelkerngebied

1. Een omgevingsplan dat betrekking heeft op locaties binnen Weidevogelkerngebied kan nieuwe ontwikkelingen toestaan, onder voorwaarde dat de kwaliteit van het leefgebied van de weidevogels aantoonbaar per saldo minimaal wordt behouden.
2. Het eerste lid is niet van toepassing op de uitbreiding van agrarische bouwblokken.
3. De motivering op een omgevingsplan bevat een onderbouwing waaruit blijkt dat aan de genoemde voorwaarde is voldaan.

De toelichting in de Omgevingsverordening op artikel 6.7 luidt als volgt:

Eerste lid: *De weidevogelkerngebieden zijn internationaal van groot belang voor de bescherming van weidevogels. Ontwikkelingen zoals windturbines en zonnevelden, woningbouw, fietspaden etc. kunnen negatieve gevolgen hebben voor de weidevogelkerngebieden. Ontwikkelingen worden niet uitgesloten binnen de weidevogelkerngebieden. Voorwaarde is wel dat er tegelijkertijd sprake is van aantoonbaar per saldo minimaal behoud van de kwaliteit van het leefgebied.*

Met het oog op het leefgebied weidevogelkerngebieden wordt een handreiking opgesteld. In de handreiking worden richtlijnen uitgewerkt op welke wijze een omgevingsplan de voorwaarden voor het per saldo behoud van het leefgebied van weidevogels kan borgen. Hierbij wordt ook ingegaan op de mogelijke maatregelen tot behoud van het leefgebied. De volgende factoren zijn belangrijk voor de geschiktheid van een gebied als leefgebied van weidevogels: voldoende omvang van het gebied (met daarin zo mogelijk een reservaat als harde kern), openheid, rust, relatief hoge waterpeilen, agrarisch natuurbeheer gericht op weidevogels, een goede inrichting (zoals plas-dras, natuurvriendelijke oevers en microreliëf) en voorkomen van predatie.

De regel heeft betrekking op weidevogelkerngebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Voor de weidevogelkerngebieden binnen het NNN gelden de NNN-regels.

Tweede lid: *de uitbreidingen van agrarische bouwblokken vallen niet onder lid 1.*

Het voorliggende document is de handreiking waarnaar in bovenstaande toelichting wordt verwezen. De handreiking weidevogelkerngebied helpt bij het toepassen van de instructieregel uit de Omgevingsverordening die geldt voor ontwikkelingen in een weidevogelkerngebied. De begrenzing van de gebieden waar deze instructieregel geldt, kunt u vinden in het [Omgevingsloket](#) (zoek op document: 'Omgevingsverordening provincie Utrecht' – klik bij Regels op artikel 6.7, klik op het groene labeltje en zet de kaartlaag weidevogelkerngebied aan).

De handreiking weidevogelkerngebied bevat richtlijnen voor het uitwerken van de instructieregel in het omgevingsplan. Hierbij wordt ingegaan op de mogelijke maatregelen voor het per saldo behouden van de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels. De handreiking geeft praktische aanwijzingen hoe bij planning, uitvoering en beheer van een project invulling kan worden gegeven aan het doel achter de instructieregel.

1.2 Voor wie is de handreiking weidevogelkerngebied?

Deze handreiking is een hulpmiddel voor gemeenten en initiatiefnemers bij ontwikkelingen binnen weidevogelkerngebieden. De handreiking is primair bedoeld voor gemeenten en adviseurs die initiatiefnemers bijstaan bij een nieuwe activiteit binnen een weidevogelkerngebied.

De handreiking schetst voor gemeenten en initiatiefnemers hoe zij invulling kunnen geven aan de beschermingsvoorwaarde in de Omgevingsverordening. Denk aan:

- Het voorkomen van negatieve effecten door bijvoorbeeld wijzigingen in locatiekeuze van de activiteit;
- Het verminderen van negatieve effecten voor weidevogels op de locatie van de ingreep door bijvoorbeeld mitigatie (beschermende maatregelen) en
- Het compenseren van negatieve effecten op de locatie van de ingreep door maatregelen te nemen die een positief effect hebben op weidevogelleefgebied.

Deze handreiking biedt handvatten voor mitigatie en compensatie van verlies van weidevogelleefgebied in weidevogelkerngebied, zodat de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels per saldo minimaal wordt behouden. Gemeenten kunnen deze handreiking gebruiken om de instructieregel uit te werken in het omgevingsplan.

Naast de instructieregel weidevogelkerngebieden kunnen ook andere (instructie)regels uit de Omgevingsverordening en wetgeving (bijvoorbeeld soortenbescherming) van toepassing zijn. Om gemeenten en initiatiefnemers te ondersteunen in de toepassing van de andere artikelen uit de Omgevingsverordening op het initiatief, verwijzen we naar de Handreiking Omgevingsverordening (*link komt/staat op provinciale website*).

1.3 Opzet van de handreiking

In hoofdstuk 2 vindt u een toelichting op de (bescherming van) weidevogelkerngebieden in de provincie Utrecht. Ook bevat dit hoofdstuk een uitwerking van de instructieregel voor ontwikkelingen in het weidevogelkerngebied in het gemeentelijke omgevingsplan of een buitenplanse omgevingsplanactiviteit (BOPA).

Hoofdstuk 3 geeft inzicht in de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen - initiatiefnemer, gemeente en provincie - bij een initiatief voor een ontwikkeling in een weidevogelkerngebied.

In hoofdstuk 4 worden begrippen uit de instructieregel toegelicht en overige gebruikte terminologie verduidelijkt.

Hoofdstuk 5 bevat een stappenplan voor gemeenten en initiatiefnemers dat hen helpt om bij een ruimtelijke ontwikkeling binnen een weidevogelkerngebied aantoonbaar te kunnen maken dat de kwaliteit van weidevogelleefgebied per saldo minimaal wordt behouden. Daarbij wordt allereerst een methode aangereikt om het verlies aan kwaliteit te kwantificeren. Vervolgens worden maatregelen beschreven om het verlies te compenseren en methoden om de maatregelen te borgen. Tot slot volgen aanbevelingen voor rapportage en monitoring.

1.4 Disclaimer

Dit document is nadrukkelijk enkel een handreiking bij de toepassing van de instructieregel. De voorwaarden uit de instructieregel worden in de handreiking aangehaald of in delen toegelicht. De handreiking heeft geen juridische betekenis, de instructieregel moet altijd in zijn geheel worden gelezen. De instructieregel met bijbehorende toelichting zoals die is opgenomen in de Omgevingsverordening, is en blijft de rechtsgeldige tekst waar het omgevingsplan aan moet voldoen. De omgevingsverordening kan periodiek worden gewijzigd, het kan zijn dat in dat geval de tekst in deze handreiking niet geheel actueel is. We raden aan om altijd de meest recente versie van de Omgevingsverordening te raadplegen in het omgevingsloket.

De handreiking wil gemeenten ondersteunen om de instructieregel op een goede manier uit te werken in het omgevingsplan. Er geldt geen plicht om de handreiking te gebruiken en er is geen garantie dat toepassing van de handreiking leidt tot correcte juridische toepassing van de regel.

2. De bescherming van weidevogelkerngebied

2.1 Bescherming weidevogelkerngebied provincie Utrecht

Volgens de Omgevingswet (geldig sinds 1 januari 2024, en voorheen de Wet natuurbescherming) heeft de provincie de taak heeft om te zorgen voor het behoud of herstel van vogelsoorten die van nature in Nederland in het wild voorkomen en van hun leefgebieden. Dit is in overeenstemming met de internationaalrechtelijke verplichtingen uit de Vogelrichtlijn. Dit betekent in algemene zin provincies ervoor moeten zorgen dat geen verslechtering van de staat van instandhouding optreedt. De instructieregel voor weidevogelkerngebied in de Omgevingsverordening is één van de instrumenten ter bescherming van weidevogelleefgebied.

De provincie Utrecht heeft agrarische gebieden met de hoogste dichtheden aan en potentie voor weidevogels aangewezen als weidevogelkerngebied. In deze gebieden wordt met provinciaal beleid ingezet op weidevogelbescherming.

In de Weidevogelvisie uit 2012 is door provincie Utrecht de eerste begrenzing van de weidevogelkerngebieden vastgelegd. In 2016 en 2022 is deze begrenzing op basis van broedvogelmonitoring verfijnd en door Provinciale Staten vastgesteld. De begrenzing is te vinden in het [Omgevingsloket](#) (zoek op document: 'Omgevingsverordening provincie Utrecht' – artikel 6.7, klik op het groene labeltje en zet de kaartlaag weidevogelkerngebied aan). Bij vaststelling van een nieuw Natuurbeheerplan kan de begrenzing van weidevogelkerngebieden opnieuw worden aangepast. Dit werkt door bij actualisatie van de Omgevingsverordening.

De provincie Utrecht heeft te maken met nieuwe ruimtevragen vanuit het openbaar belang, zoals initiatieven in het kader van de energietransitie. Met de steeds verder toenemende druk op het open landschap, zijn initiatieven in voorbereiding voor ruimtelijke ontwikkelingen binnen de weidevogelkerngebieden. Behoud van weidevogelpopulaties en behoud van omvang en kwaliteit van leefgebied voor weidevogels dient echter verzekerd te zijn. Ook als een ruimtelijke ontwikkeling door verwezenlijking van andere belangen wordt gerealiseerd. De Omgevingsverordening staat dergelijke ruimtelijke ontwikkelingen in weidevogelkerngebieden in principe toe, onder de voorwaarde dat de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels per saldo minimaal wordt behouden.

2.2 Uitwerking instructieregel in omgevingsplan en buitenplanse omgevingsplanactiviteit

Weidevogelkerngebieden krijgen in het omgevingsplan een passende bescherming. In de motivering van het omgevingsplan moet verder worden ingegaan op de instandhouding van de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels. Een omgevingsplan maakt geen nieuwe activiteiten mogelijk die kwaliteit van het leefgebied van weidevogels per saldo doen afnemen.

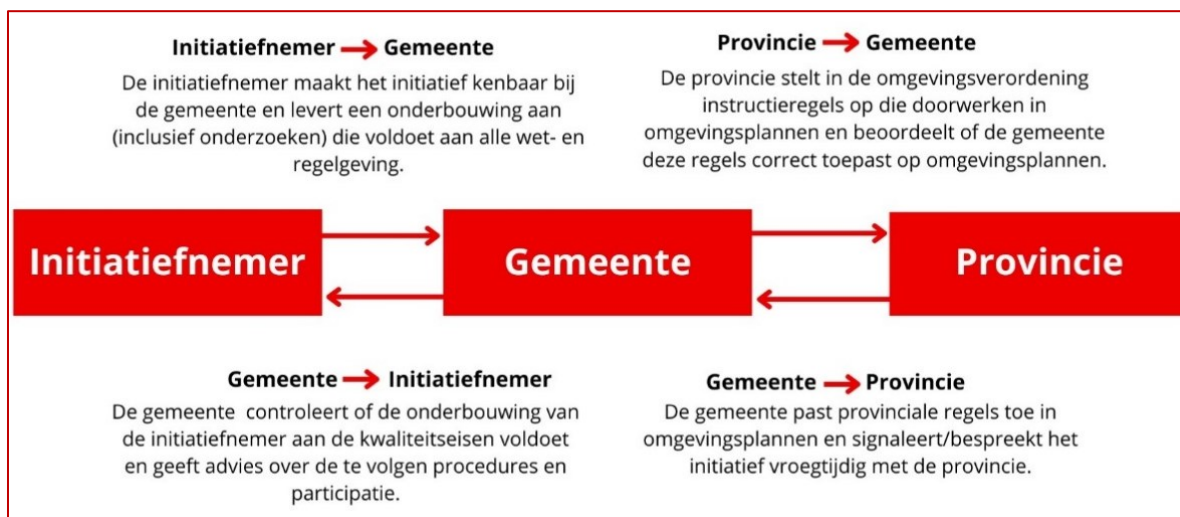
De instructieregel die ter bescherming van de kwaliteit van het weidevogelkerngebied in de Omgevingsverordening is opgenomen, instrueert de gemeenteraad tot het opnemen van functies en regels in het omgevingsplan die de kwaliteit van het weidevogelkerngebied per saldo ten minste behouden.

Gelet op de formulering van de instructieregel, zijn activiteiten die leiden tot een plaatselijke afname van de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels alleen mogelijk wanneer het omgevingsplan met beoordelingsregels voorziet in voldoende compensatievoorwaarden. Per saldo mag geen sprake zijn van verlies van de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels.

In deze handreiking wordt gesproken over uitwerking van de instructieregel in het omgevingsplan. De instructieregels moeten ook doorwerken in omgevingsvergunningen voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit (BOPA). Dit is bepaald in de schakelbepaling (artikel 1.4 lid 1b Omgevingsverordening). Het gaat om besluiten die buiten de beoordelingsregels van het omgevingsplan worden genomen, waardoor niet op voorhand zeker is dat kwaliteit van leefgebied van weidevogels per saldo blijft behouden. Wanneer in deze handreiking wordt verwezen naar het omgevingsplan, wordt (tenzij anders gespecificeerd) ook een BOPA bedoeld.

3. Betrokken partijen in de handreiking

Bij een voorgenomen ontwikkeling binnen weidevogelkerngebieden zijn verschillende partijen betrokken. Ze hebben ieder eigen rol en verantwoordelijkheid. In deze handreiking bespreken we de rol van de initiatiefnemer, gemeente en provincie. In figuur 1 zijn de relaties tussen de betrokken partijen schematisch weergegeven.

Figuur 1 – Relatie tussen de betrokken partijen bij een voorgenomen ontwikkeling in een weidevogelkerngebied

3.1 De initiatiefnemer

De initiatiefnemer wil een nieuwe activiteit ondernemen binnen een weidevogelkerngebied. In het omgevingsloket kan de initiatiefnemer nagaan of het initiatief past binnen de regels van het omgevingsplan. De volgende twee situaties zijn mogelijk:

1. **De activiteit past in de regels van het omgevingsplan en er is op grond van het omgevingsplan een omgevingsvergunning voor vereist.**

In dit geval kan de initiatiefnemer bij de gemeente een aanvraag omgevingsvergunning voor een binnenplanse omgevingsplanactiviteit (OPA) indienen. Op een OPA zijn de instructieregels van de Omgevingsverordening niet van toepassing. Naast de instructieregels kunnen mogelijk wel andere toestemmingen of vergunningen vereist zijn, ook op basis van andere wet- en regelgeving buiten de Omgevingsverordening om. In de Handreiking Omgevingsverordening wordt dit nader uitgelegd (link komt op de provinciale website).

2. **De activiteit past niet in de regels van het omgevingsplan.**

De initiatiefnemer kan een aanvraag voor een BOPA indienen of verzoeken om de wijziging van het omgevingsplan. De initiatiefnemer neemt hierover zo vroeg mogelijk in de planvorming contact op met de gemeente om het initiatief voor te leggen. De initiatiefnemer volgt de voorgeschreven procedures van de gemeente. Dit betekent het voeren van participatie met de relevante omgevingspartijen, het uitvoeren van de benodigde onderzoeken en het opstellen van een onderbouwing van het initiatief. Vervolgens levert de initiatiefnemer deze gegevens aan bij de gemeente.

3.2 De gemeente

De gemeente heeft twee rollen binnen de handreiking:

Bescherming weidevogelkerngebied in omgevingsplannen

De gemeente heeft de taak om de bescherming van een weidevogelkerngebied vast te leggen in het omgevingsplan. Dit betekent dat het omgevingsplan geen activiteiten mogelijk maakt die de kwaliteit van het leefgebied aantasten. Dit mag alleen onder voorwaarde dat er maatregelen worden getroffen die de aantasting zodanig compenseren dat de kwaliteit van het leefgebied per saldo minimaal wordt behouden.

Toetsen bij initiatieven

Voor initiatiefnemers is de gemeente het eerste loket voor vragen. Bij de beoordeling van initiatieven binnen een weidevogelkerngebied, waarbij sprake is van het herzien van het omgevingsplan of een BOPA, neemt de gemeente de instructieregel ontwikkelingen weidevogelkerngebied in acht.

Als de activiteit slechts na wijziging of afwijking van het omgevingsplan mogelijk gemaakt kan worden, zorgt de gemeente, al dan niet aan de hand van een voorstel daartoe van de initiatiefnemer, voor uitwerking van de provinciale regelgeving in het omgevingsplan. De gemeente beoordeelt of de geboden (planologische) mogelijkheden in overeenstemming zijn met de instructieregel. Dit betekent dat de kwaliteit van het leefgebied van de weidevogels aantoonbaar per saldo minimaal wordt behouden. Een initiatiefnemer levert de relevante onderzoeken aan bij de gemeente. De gemeente is verantwoordelijk voor een belangenafweging en het controleren van de kwaliteit van de onderzoeken (al dan niet bijgestaan door externe adviseurs zoals een omgevingsdienst). Ook is de gemeente het bevoegd gezag voor het vaststellen van een omgevingsplan.

De gemeente toetst elke activiteit aan het omgevingsplan waarin de bescherming van weidevogelkerngebied staat uitgewerkt. De gemeente bepaalt op basis van de uitkomsten van de onderzoeken of aantasting kan worden voorkomen, dan wel mitigatie en compensatie kan worden gegarandeerd. Uiteraard neemt de gemeente in de totale belangenafweging ook andere wet- en regelgeving en het eigen beleid in acht.

Bijlage 1 bevat een (procedure)stappenplan hoe de gemeente kan omgaan met de uitwerking van de instructieregel weidevogelkerngebied in het omgevingsplan of een BOPA.

3.3 De provincie

De provincie stelt een Omgevingsverordening vast, waarin regels staan over de fysieke leefomgeving. Voor de uitvoering en uitwerking van het provinciale beleid en internationaalrechtelijke verplichtingen kan de provincie in de Omgevingsverordening (instructie)regels opnemen voor een doelmatige en doeltreffende uitoefening hiervan.

De instructieregel voor de bescherming van het weidevogelkerngebied moeten gemeenten uitwerken in omgevingsplannen. De provincie beoordeelt bij voorkeur al in het vooroverleg of de gemeente de regels uit de Omgevingsverordening goed heeft toegepast. Ook ziet de provincie erop toe dat gemeenten de kwaliteit van de onderzoeken goed hebben gecontroleerd. De provincie heeft de beschikking over wettelijk instrumentarium om in te grijpen als instructieregels niet in acht worden genomen.

Naast de toetsende rol, stelt de provincie hulpmiddelen ter beschikking (zoals deze handreiking) om gemeenten te helpen goede afwegingen en onderbouwingen te maken. De provincie kan in het voortraject meedenken over de mogelijkheden voor bescherming van de weidevogelkerngebieden en inpassing in andere artikelen van de Omgevingsverordening waar meerdere provinciale belangen het project raken.

Deze handreiking richt zich op de rol van de provincie in de uitwerking van de instructieregel voor de weidevogelkerngebieden. De provincie heeft daarnaast een rol als bevoegd gezag voor vergunningverlening in het kader van de wettelijke bescherming van soorten (flora- en fauna-activiteiten), Natura 2000-gebieden en houtopstanden. Bij activiteiten binnen de weidevogelkerngebieden kan sprake zijn van overlap tussen de verschillende beschermingsregimes.

4. Van instructieregel tot handreiking

Om te komen tot een werkbaar handreiking heeft de provincie Utrecht Sovon Vogelonderzoek Nederland gevraagd om op basis van kennis, eigen onderzoek en literatuuronderzoek te onderzoeken hoe de voorwaarden uit de instructieregel vertaald kunnen worden tot handvatten voor een goede uitwerking in het omgevingsplan. In deze handreiking weidevogelkerngebied is gebruik gemaakt van informatie, gegevens en suggesties van Sovon. In dit hoofdstuk worden begrippen uit de instructieregel toegelicht en overige gebruikte terminologie verklaard.

4.1 Toelichting kwaliteit van het leefgebied van weidevogels

De term **kwaliteit van het leefgebied van weidevogels** staat centraal in deze handreiking. In omgevingsplannen in weidevogelkerngebieden mogen geen regels worden opgenomen waarbij deze kwaliteit per saldo afneemt.

De kwaliteit van het leefgebied van weidevogels kan worden bepaald door de mate waarin een gebied voldoet aan bepaalde kenmerken en daarmee aan de eisen die weidevogels aan hun broedhabitat stellen om succesvol jongen groot te brengen.

Bij de bepaling van een goed weidevogelgebied kunnen de volgende kenmerken worden betrokken (Bron: Teunissen et al., 2012. *Op naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland*, 2344 Alterra, Sovon, Bureau Zet, Altenburg & Wymenga <https://edepot.wur.nl/240248>):

1. Grote en open graslandgebieden met weinig verstoring door menselijke activiteit of opgaande elementen;
2. Hoge grondwaterstand in het broedseizoen (10 tot 30 cm onder maaiveld);
3. Beperkte bemesting, uitsluitend met ruige mest (geen kunstmest of drijfmest);
4. Lage predatiedruk en eventueel legselbescherming tegen landbouwactiviteiten;
5. Variatie in habitatkenmerken op verschillende schaalniveaus:
 - a. Een mozaïek van graslanden die verschillen in (intensiteit van) beheer incl. uitgesteld maaibeheer;
 - b. Tijdelijk ondergelopen percelen die langzaam opdrogen richting de zomer (plas-dras);
 - c. Afwisseling in structuur binnen percelen (hoge en lage vegetaties);
 - d. Geen intensieve beweiding: relatief laag percentage (30 – 40 %) extensief beweidde percelen (max. 1,5 GVE/ha) in het gebied. Grazende koeien verspreiden hun mest wat zorgt voor een meer natuurlijk mozaïek in de vegetatie. Hiervan profiteren kuikens doordat er meer voedsel (insecten) en schuilplaatsen te vinden zijn.

De kwaliteit van het leefgebied staat los van de vraag of er actueel weidevogels in het gebied broeden. Ten eerste omdat de weidevogelpopulaties zwaar onder druk staan, maar ook omdat populaties van wilde vogels schommelingen in omvang vertonen tussen jaren. Hierdoor wordt niet in ieder jaar het volledige oppervlak van beschikbaar en kwalitatief geschikt broedhabitat benut. Voor behoud van een gezonde populatie weidevogels is het daarom cruciaal dat voldoende oppervlak aan geschikt broedhabitat beschikbaar is. Met andere woorden, behoud van de kwaliteit van het leefgebied kan zowel **actueel bezet leefgebied** als **potentieel geschikt leefgebied** van weidevogels betreffen.

- **Actueel bezet leefgebied** houdt in dat er actueel (in het meest recente broedseizoen) weidevogels broeden/hebben gebroed.
- **Potentieel geschikt leefgebied** is goed weidevogelgebied waar weidevogels kunnen broeden, maar waar in het meest recente broedseizoen geen broedvogels aanwezig waren.

Het is wenselijk dat de kwaliteit van de potentieel geschikte leefgebieden geborgd blijft om ruimte te bieden voor herstel van populaties die zwaar onder druk staan. Maar ook voor vogels die hun leefgebied elders verlaten, omdat de kwaliteit van dat leefgebied verslechterd is.

4.2 Aantoonbaar per saldo minimaal gelijk blijven van leefgebied

Volgens de voorwaarden in de Omgevingsverordening moet bij een ruimtelijke ingreep de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels **per saldo** minimaal gelijk te blijven.

Dit kan als volgt worden vertaald: het resterende leefgebied neemt in kwaliteit toe of elders wordt nieuw leefgebied van minimaal dezelfde kwaliteit gerealiseerd, zodat de draagkracht van het gebied voor weidevogels gelijk blijft. Het is de bedoeling dat daarmee ook de omvang van de populaties van de betreffende weidevogels minimaal gelijk blijft. Dit betekent in de meeste gevallen dat nieuwe of aanvullende inrichtings- en/of beheermaatregelen nodig kunnen zijn om de kwaliteit van het resterend leefgebied een impuls te geven.

Het per saldo behouden van de kwaliteit van het leefgebied moet bovendien **aantoonbaar** gebeuren. Het kan helpen om zowel verlies als verbetering of uitbreiding van de habitatkwaliteit kwantitatief inzichtelijk te maken.

4.3 Uitbreiding van agrarische bouwblokken

In het tweede lid van artikel 6.7 uit de Omgevingsverordening staat dat het eerste lid niet van toepassing is op de uitbreiding van agrarische bouwblokken. Hiermee is een uitzondering gemaakt voor de uitbreiding van het agrarische bouwblok. Het gaat hier niet om de activiteiten binnen het bestaande bouwblok, maar om de fysieke toename van de omvang van het bouwblok.

4.4 De motivering op een omgevingsplan

De handreiking weidevogelkerngebied bevat richtlijnen voor het uitwerken van de instructieregel in het omgevingsplan. Hierbij wordt ingegaan op de mogelijke maatregelen voor het per saldo behouden van het leefgebied van weidevogels (instructieregel lid 1). Lid 3 van de instructieregel geeft aan dat de motivering op een omgevingsplan een onderbouwing bevat waaruit blijkt dat aan de genoemde voorwaarde is voldaan. Dit kan worden gedaan door de stappen in hoofdstuk 5 te volgen en deze goed te beschrijven in de toelichting op de regels in het omgevingsplan.

4.5 Verklaring overige gebruikte terminologie

In hoofdstuk 5 worden mogelijke stappen beschreven om de instructieregel praktisch uit te voeren. De daarbij gebruikte termen lichten we hieronder toe.

Compensatie en compensatiemaatregelen

Bij een ruimtelijke ingreep in een weidevogelkerngebied moet de kwaliteit van het (actueel bezette en het potentieel geschikte) leefgebied van de weidevogels per saldo minimaal worden behouden. Dit vraagt om compensatie. Compensatie betekent dat tegenover elk verlies in kwaliteit of oppervlakte van leefgebied, een toename in gelijke mate van de kwaliteit van het resterende leefgebied staat of dat de oppervlakte vervangen wordt door nieuw leefgebied van minimaal dezelfde kwaliteit elders. Dit vraagt om verhoging van de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels op andere percelen, bij voorkeur binnen hetzelfde weidevogelkerngebied. Dit kan er bijvoorbeeld toe leiden dat op een kleiner oppervlak (minstens) evenveel vogels kunnen broeden en overleven. Compensatiemaatregelen zijn nieuwe of aanvullende inrichtings- en/of beheermaatregelen die nodig zijn om de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels een impuls te geven.

Deelgebieden weidevogelkerngebied

Daar waar in deze handreiking wordt gesproken over deelgebieden wordt een indeling van weidevogelkerngebied bedoeld die gehanteerd wordt voor bijvoorbeeld de weidevogeltellingen door Sovon. Ze vallen grotendeels samen met het werkgebied van de verschillende agrarische collectieven. De **deelgebieden weidevogelkerngebied** zijn te vinden in deze viewer: [Weidevogelviewer](#) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap)

Gruttodichtheid

Het aantal gruttoterritoria per oppervlakte-eenheid (ha). Voor het stappenplan: kieviterritoria kunnen worden omgerekend naar gruttoterritoria door het aantal kievit territoria te delen door twee. Territoria van overige weidevogels kunnen worden omgerekend naar gruttoterritoria door alle territoria van overige weidevogels op te tellen en te delen door twee.

Paraplusoort

In deze handreiking is de grutto als gids- of paraplusoort voor weidevogels beschouwd. De grutto staat model voor de effecten van een ruimtelijke ingreep op weidevogels. Zo wordt er bij de geschetste manier om verlies aan leefgebied te berekenen, uitgegaan van aantallen gruttoterritoria. Territoria van andere weidevogels worden 'omgerekend' naar gruttoterritoria. Ook wordt uitgegaan van de grutto bij de weergave van verstoringstanden en mogelijk te treffen maatregelen. Gemeenten kunnen zich richten op de grutto, omdat de leefomstandigheden voor die soort zich over het algemeen goed laten door vertalen naar een wenselijke kwaliteit voor andere soorten.

Projectgebied

Het projectgebied betreft het totale gebied waarbinnen eventuele effecten van de ruimtelijke ontwikkeling op de territoria van weidevogels te verwachten zijn. Het gaat meestal om de locatie(s) waar fysieke beroering van de grond plaatsvindt, plus een buffer daaromheen waarbinnen verstoring kan optreden (verstoringzone). Dit kan verstoring zijn door de werkzaamheden bij de realisatie van de ruimtelijke ontwikkeling. Het kan ook het versturende uitstralingseffect van de gerealiseerde ruimtelijke ontwikkeling zijn, zoals de verstoringafstand voor windmolens of toegenomen predatiedruk rondom zonneparken.

Verstoringafstand

De afstand die weidevogels gemiddeld met hun broedlocatie aanhouden tot een activiteit of object. De verstoringafstand is afhankelijk van het type ruimtelijke ontwikkeling.

Weidevogels

Er is in wetenschappelijke literatuur overeenstemming dat weidevogels vogels zijn die broeden in grasland. Dit zijn bijvoorbeeld:

- Grutto
- Tureluur
- Kemphaan
- Wulp
- Veldleeuwerik
- Kievit
- Watersnip
- Zomertaling
- Slobeend
- Gele kwikstaart

Weidevogelbroedparen versus -territoria

Broedparen en territoria worden vaak als synoniemen gebruikt, zo ook in deze handreiking. Het verschil tussen de twee is subtiel, de termen kunnen daarom allebei gebruikt worden. Een broedpaar betreft twee met elkaar gepaarde vogels die in het broedseizoen (grootweg maart-juli) samen een nest produceren. Dat nest ligt in een gebied dat actief door het broedpaar wordt verdedigd tegen indringers (soortgenoten of bijvoorbeeld predatoren) en waar het broedpaar (eventueel met kuikens) naar eten zoekt. Dit gebied rondom het nest is het territorium van het broedpaar. Door verstoring, zoals de realisatie van infrastructuur, kunnen territoria verdwijnen. Dat houdt in dat een broedpaar zich daar niet meer vestigt. In veel gevallen zal een broedpaar zich elders willen vestigen en daar een nieuw territorium vormen. Sovon beschrijft hoe het aantal territoria kan worden geïnventariseerd in hoofdstuk 2 van de Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring: [Handleiding-BMP-en-kolonievogels-2024-LR.pdf](https://pub.sovon.nl/static/publicaties/Handleiding-BMP-en-kolonievogels-2024-LR.pdf) (<https://pub.sovon.nl/static/publicaties/Handleiding-BMP-en-kolonievogels-2024-LR.pdf>). NB de handleiding wordt periodiek aangepast. Zie website Sovon, onder Publicaties.)

Weidevogeldichtheid

Aantal territoria weidevogels per oppervlakte-eenheid (ha).

5. Stappenplan voor ruimtelijke ingrepen in weidevogelkerngebied

5.1 Inleiding

Om aantasting van weidevogelleefgebied te voorkomen is het aan te bevelen om een ruimtelijke ontwikkeling niet in maar buiten een weidevogelkerngebied te laten plaatsvinden. Het stappenplan dat we in dit hoofdstuk behandelen wordt pas relevant wanneer wordt gekozen voor de situering van een ruimtelijke ontwikkeling binnen een weidevogelkerngebied.

Dit stappenplan is een voorbeeld van een werkwijze waarmee invulling kan worden gegeven aan de instructieregel voor weidevogelkerngebied in de Omgevingsverordening. Deze werkwijze is onderbouwd met wetenschappelijke inzichten. Zoals in paragraaf 1.4 is aangegeven geldt dat alleen de Omgevingsverordening juridisch bindend is. De werkwijze binnen het stappenplan helpt een initiatiefnemer om aantoonbaar te onderbouwen dat de kwaliteit van het weidevogelleefgebied per saldo minimaal gelijk blijft. Het is niet uitgesloten dat ook met andere werkwijzen kan worden voldaan aan de instructieregel in de Omgevingsverordening. Wel moet met het oog op artikel 6.7 lid 3 van de Omgevingsverordening altijd goed onderbouwd kunnen worden dat aan de voorwaarde wordt voldaan.

De vijf stappen:

- Stap 1: Neem mitigerende maatregelen (zie paragraaf 5.2)
- Stap 2: Bereken verlies aan kwaliteit van (actueel en potentieel) weidevogelleefgebied (zie paragraaf 5.3)
- Stap 3: Neem compenserende maatregelen voor verlies van weidevogelleefgebied (zie paragraaf 5.4)
- Stap 4: Borg mitigerende en compenserende maatregelen (zie paragraaf 5.5).
- Stap 5: Rapporteer en monitor (zie paragraaf 5.6)

In bijlage 2 zijn voor de stappen 1 en 2 van dit mogelijk stappenplan gedetailleerder aanwijzingen opgenomen.

5.2 Stap 1: Neem mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen zijn maatregelen die kunnen bijdragen aan het beperken van eventuele negatieve effecten van een ruimtelijke ontwikkeling. Bekijk hieronder de mogelijkheden voor mitigatie vóór, tijdens en na realisatie van de ruimtelijke ontwikkeling.

Mitigatie vóór realisatie

De kwaliteit van weidevogelleefgebied binnen het weidevogelkerngebied varieert. Verslechtering als gevolg van een ruimtelijke ontwikkeling kan worden beperkt door ervoor te zorgen dat de locatie van de ruimtelijke ontwikkeling zo min mogelijk overlap heeft met het weidevogelkerngebied met een hoge (potentiële) dichtheid aan weidevogels.

Houd er rekening mee dat alle opgaande structuren (zoals bomen en windmolens) voor landschappelijke inpassing van de ontwikkeling zelf ook een verstoringafstand hebben (zie tabel A). Dit geldt ook voor andere elementen die met de ruimtelijke ontwikkeling gerealiseerd worden zoals hekken en wegen. De verstoringafstand houdt in dat een weidevogel gemiddeld genomen niet zal broeden binnen bijvoorbeeld 300 meter van een autosnelweg of een boom. Dit betekent dat een ruimtelijke ontwikkeling binnen een weidevogelkerngebied het beste kan worden gesitueerd op plekken waar:

- zo min mogelijk overlap is met locaties waar veel territoria van grutto's, Kieviten of overige weidevogels geteld worden en dus ook in het komende broedseizoen weer te verwachten zijn. Op de [Weidevogelviewer](#) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap) ziet u getelde weidevogelterritoria uit de driejaarlijkse weidevogelmonitoring van de provincie Utrecht.
- zo min mogelijk overlap is met potentieel goed leefgebied binnen weidevogelkerngebied. Voor beoordeling kan worden gekeken naar de kenmerken van goed weidevogelgebied (zie paragraaf 4.1) en naar de literatuurwaarden van verstoringssafstanden van verstoringbronnen (zie tabel A). Daarnaast kan gebruik worden gemaakt van expertkennis.

In de praktijk is de verslechtering van kwaliteit van weidevogelleefgebied vaak het meest te beperken door de ruimtelijke ontwikkeling aan de buitenrand van weidevogelkerngebied te plannen in plaats van er middenin. Ook kan ervoor worden gekozen om deze tegen een locatie aan te plannen waar al bestaande opgaande structuren en wegen liggen in plaats van midden in een open landschap zonder opgaande structuren en wegen. Daarmee vergroot u de kans dat met verdere mitigerende en compenserende maatregelen de kwaliteit van weidevogelleefgebied in weidevogelkerngebied ten minste behouden blijft.

Tabel A – Verstoringssafstanden: *Verstoringbronnen en bijbehorende gemiddelde verstoringssafstand (Bron Sovon, naar Melman et al. 2014 en Bruinzeel & Schotman 2011).*

Verstoringbron	Gemiddelde verstoringssafstand (in meters)
Gemeentelijke weg	50
Secundaire weg	100
Autosnelweg	300
Fietspad	50
Spoorlijn	100
Hoogspanningsleiding	150
Bebouwing	150
Opgaande begroeiing	200-300
Windmolens	300
Zonnepark	150 (Schatting o.b.v. deskundige oordeel)

Verstoringssafstanden worden beïnvloed door diverse factoren: zo hangt de verstoringssafstand van een weg af van de verkeersintensiteit en het type verkeer. Vogels zijn over het algemeen niet bang voor auto's, wel voor wandelaars. Ook maakt het uit of de minimale, gemiddelde of maximale verstoringssafstand wordt gebruikt.

De waarden in de tabel zijn indicatief en geven de huidige stand van de kennis weer. De afstanden zijn onderhevig aan voortschrijdende inzichten die worden gebaseerd op nieuw onderzoek. Wanneer verstoringseffecten van een ingreep of obstakel nog grotendeels onbekend zijn (voorbeeld van zonneparken), is het noodzakelijk de gehanteerde verstoringssafstanden goed te onderbouwen door expertkennis en de meest recente inzichten. Er kan een literatuurstudie worden gedaan of een expert worden geraadpleegd om de verstoringssafstanden te bepalen.

Mitigatie tijdens realisatie

De beste manier om tijdens de realisatie van ruimtelijke ontwikkelingen de impact op weidevogels te beperken, is door buiten het broedseizoen te werken. De meeste lokaal broedende weidevogels zijn buiten het broedseizoen niet aanwezig in hun broedgebieden en worden dus niet verstoord door werkzaamheden buiten het broedseizoen. Het zwaartepunt van het broedseizoen voor weidevogels ligt tussen 1 maart en 1 juli.

Mitigatie na realisatie

De fysieke ruimte die door een ruimtelijke ingreep wordt ingenomen, wordt altijd ongeschikt voor weidevogels en kan niet worden gemitigeerd. Wanneer het leefgebied niet ongeschikt wordt, maar wel verslechtert, kunnen wellicht mitigerende maatregelen mogelijk zijn.

Zo zouden windturbines tijdens het broedseizoen tijdelijk stilgezet kunnen worden wanneer uit onderzoek blijkt dat dit een zinvolle maatregel is om fatale aanvaringen met de wieken te voorkomen. Een stilstandsvoorziening neemt echter niet het effect van de verstoring door een opgaande structuur weg. Deze is voor weidevogels relevant.

Voor zonneparken zijn er slechts beperkt mogelijkheden voor mitigatie. Het vergroten van de afstand tussen individuele collectoren biedt geen oplossing voor weidevogels en vergroot zelfs (bij een gelijk aantal collectoren) de totale oppervlakte van het zonnenveld. Hierdoor gaat netto meer potentieel leefgebied verloren.

Een predator-werend raster rondom een zonnepark kan mogelijk voorkomen dat bijvoorbeeld de vos zich in het zonnepark vestigt en het omliggende weidevogelgebied als jachtgebied gebruikt. De informatie hierover is echter nog zeer beperkt.

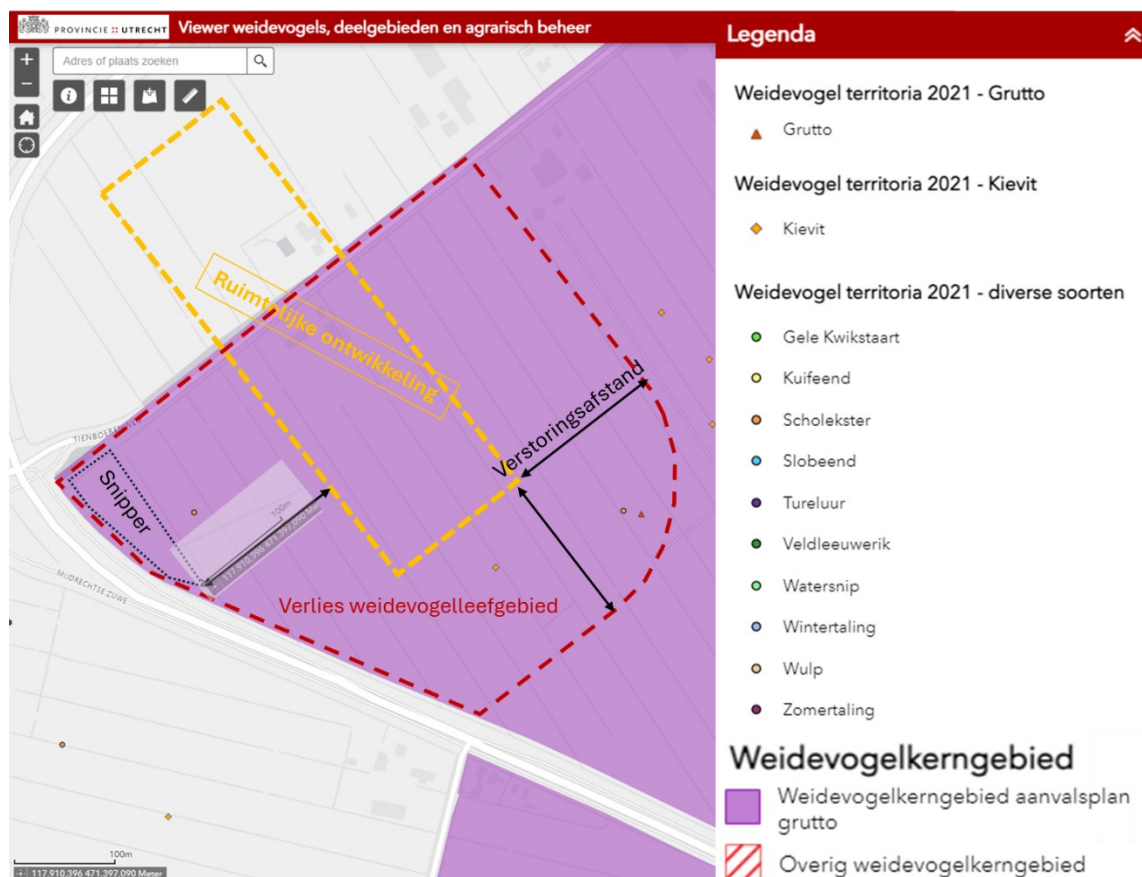
5.3 Stap 2: Bereken verlies aan kwaliteit van weidevogelleefgebied

Het verlies aan kwaliteit van weidevogelleefgebied is uit te drukken in het **aantal gruttoterritoria** dat verloren gaat ondanks het nemen van stap 1. Dit aantal kan als volgt worden berekend:

A. Bepaal welke oppervlakte weidevogelleefgebied binnen het weidevogelkerngebied verdwijnt.

Dit is de oppervlakte van de ruimtelijke ontwikkeling binnen weidevogelkerngebied *plus* de oppervlakte van de verstoringzone in weidevogelkerngebied *plus* eventueel de door de ontwikkeling geïsoleerd geraakte snippers die op zichzelf niet meer geschikt zijn als weidevogelleefgebied (zie figuur 2).

De verstoringafstand is de afstand die weidevogels gemiddeld genomen met hun broedlocatie aanhouden tot een activiteit of object. De verstoringafstand is afhankelijk van het type ruimtelijke ontwikkeling (zie tabel A).

Figuur 2 – Fictief voorbeeld verlies oppervlak weidevogelleefgebied als gevolg van een ruimtelijke ontwikkeling.

Verlies aan oppervlak is: de binnen weidevogelkerngebied liggende oppervlakte van de ruimtelijke ontwikkeling + het oppervlak van de bijbehorende verstoringszone + eventueel door de ontwikkeling geïsoleerd geraakte snipper(s). Wanneer het in dit voorbeeld zou gaan om een zonnepark, dan wordt als verstoringsafstand 150 m aangehouden.

B. Bepaal voor het bij A bepaalde oppervlak het aantal gruttoterritoria dat verloren gaat met behulp van punt 1 t/m 4 hieronder.

1. Tel hoeveel gruttoterritoria in het gebied aanwezig waren tijdens de laatste provinciale weidevogelinventarisatie van de provincie Utrecht. Zie hiervoor: [Weidevogelviewer](https://geo-point.provincie-utrecht.nl/) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap).
2. Tel hoeveel gruttoterritoria er in het huidige of meest recente broedseizoen aanwezig zijn/waren. Dit wordt doorgaans uitgevoerd door een ecologisch onderzoeksbureau. Sovon beschrijft de methode van inventariseren van het aantal territoria in hoofdstuk 2 van deze handleiding: Handleiding-BMP-en-kolonievogels-2024-LR.pdf (sovon.nl). (NB de handleiding wordt periodiek aangepast. Zie website Sovon, onder Publicaties).

Is er in het huidige of meest recente broedseizoen al een provinciale weidevogelinventarisatie uitgevoerd, dan kan die gebruikt worden en is stap B2 gelijk aan stap B1. Informatie over de weidevogeltellingen staat hier: [Natuurbeheer | provincie Utrecht \(provincie-utrecht.nl\)](https://natuurbeheer.provincie-utrecht.nl/). Wanneer een weidevogeltelling is uitgevoerd of gepland staat kan ook schriftelijk worden opgevraagd bij de provincie via de algemene website. Het kan een aantal maanden duren voordat het resultaat weergegeven kan worden in eerdergenoemde viewer: [Weidevogelviewer](https://geo-point.provincie-utrecht.nl/) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap).
3. Tel hoeveel gruttoterritoria hier lagen tijdens de één-na-laatste provinciale weidevogelinventarisatie van de provincie Utrecht. Zie: [Weidevogelviewer](https://geo-point.provincie-utrecht.nl/) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap).

NB. Voor bovenstaande punten 1 t/m 3 geldt: als, voor het bij A bepaalde oppervlak, het aantal kievitterritoria en/of het bij elkaar opgetelde aantal territoria van 'diverse soorten' (dus gele kwikstaart + kuifeend + scholekster enzovoort, zie [Weidevogelviewer](https://geo-point.provincie-utrecht.nl/)) meer dan twee keer zo groot is als het aantal gruttoterritoria, ga dan uit van het hoogste aantal en deel dat door twee. Beschouw dat getal als het aantal gruttoterritoria. Zie voorbeeld in bijlage 2.

4. Bereken het potentiële aantal gruttoterritoria op het oppervlak dat verloren gaat. Deze berekening wordt toegelicht en geïllustreerd in de **rode** kaders hieronder.

De bepalingen onder B 1 t/m 4 leveren drie of vier getallen op voor het aantal gruttoterritoria dat verloren gaat. Deze getallen kunnen van elkaar afwijken. Het **hoogste** aantal gruttoterritoria van deze getallen is te beschouwen als het **verlies aan kwaliteit van weidevogelleefgebied**. Deze methode houdt rekening met zowel actueel voorkomen van gruttoterritoria als met potentieel kunnen voorkomen van gruttoterritoria, omdat dit per jaar, per perceel kan variëren door andere factoren dan kwaliteit van het weidevogelleefgebied.

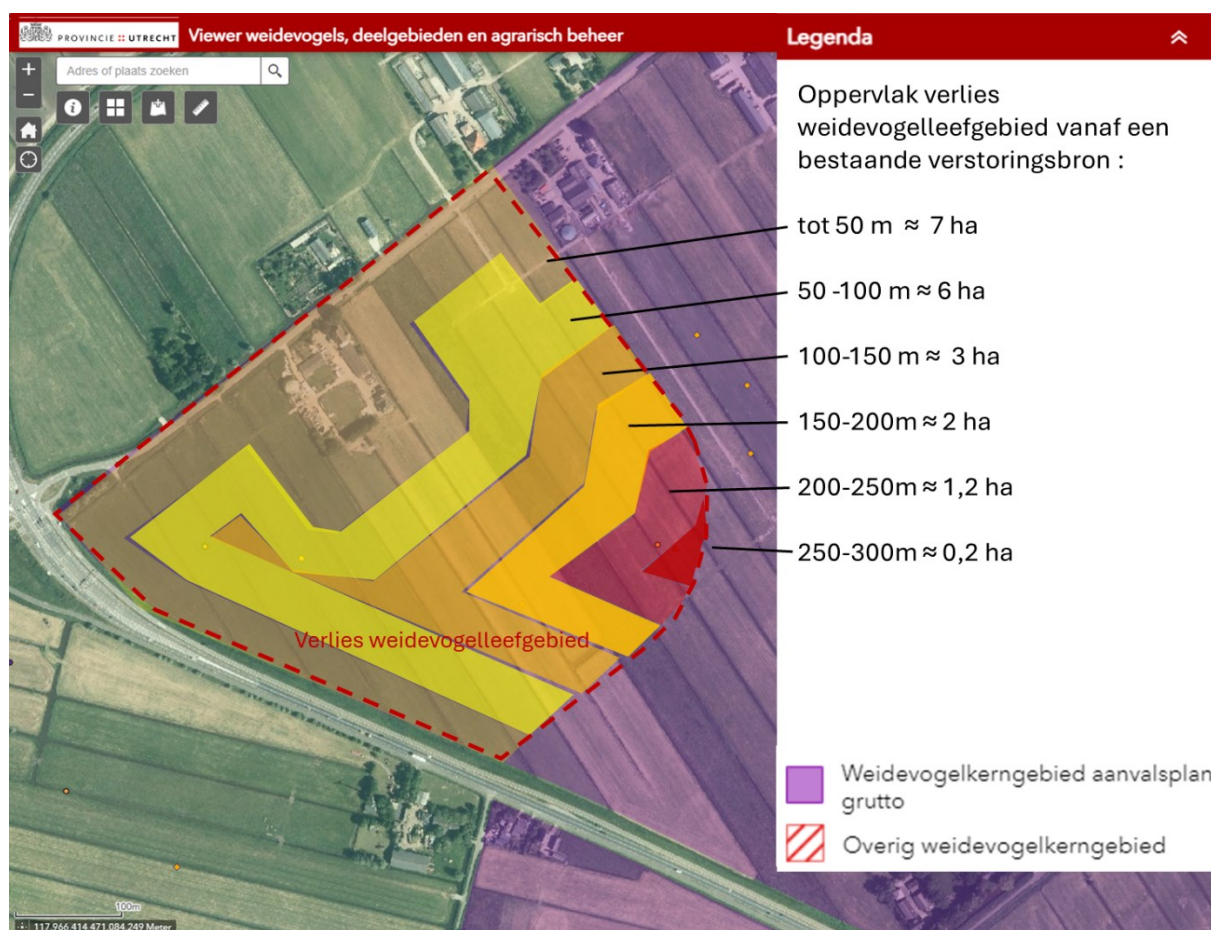
Toelichting berekening verlies potentieel aantal gruttoterritoria (B. 4).

Open in de [Weidevogelviewer](https://geo-point.provincie-utrecht.nl/) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap) de kaartlaag met deelgebieden weidevogelkerngebied. Klik op het **deelgebied** waarmee de ruimtelijke ontwikkeling overlapt. Lees af wat de **maximaal voorkomende dichtheid gruttoterritoria** per 100 hectare is voor dat deelgebied (deze verschilt per deelgebied). De maximaal voorkomende dichtheid komt in potentie alleen voor vanaf 350 meter afstand tot een bestaande verstoringsbron (autowegen en opgaande structuren zoals bomen, gebouwen, windmolens en zonnevelden). Dichter bij een verstoringsbron is deze potentie een percentage van dat maximum. Grofweg ziet dit er uit zoals weergegeven in tabel B.

Tabel B – Potentieel voorkomende dichtheid gruttoterritoria per afstandsklasse van de dichtstbijzijnde verstoringsbron (Bron: Sovon)

Afstand tot verstoringsbron (in meters)	Percentage van maximaal voorkomende gruttodichtheid
0-50 m	5%
50-100 m	12%
100-150 m	25%
150-200 m	46%
200-250 m	68%
250-300 m	84%
300-350 m	93%
350-400 m	100%

Voor het in figuur 2 getoonde fictieve voorbeeld betekent dit dat er ongeveer 19,4 ha weidevogelleefgebied verloren gaat. Een deel daarvan ligt binnen 50 meter van een weg of opgaande structuren, een deel op 50-100 meter, enzovoort. Figuur 3 geeft dit in detail weer.

Figuur 3 – Fictief voorbeeld ten behoeve van berekening verlies potentieel aantal gruttoterritoria als gevolg van een ruimtelijke ontwikkeling.

De onderstaande berekening in tabel C bij de fictieve figuur 3, illustreert hoe het **potentiële aantal gruttoterritoria dat verloren gaat** op het onder A bepaalde oppervlak, bepaald kan worden op basis van de maximale dichtheid van gruttoterritoria in het deelgebied.

Het verlies aan potentieel aantal gruttoterritoria kan berekend worden door: het oppervlak weidevogelleefgebied dat per afstandsklasse verloren gaat te vermenigvuldigen met het percentage genoemd in tabel B en met de maximaal voorkomende dichtheid gruttoterritoria per 100 ha in dat deelgebied. In dit fictieve voorbeeld zijn bestaande wegen, bebouwing en bomen (zie luchtfoto) als versturende bronnen gehanteerd.

Tabel C – Berekening verlies potentieel aantal gruttoterritoria aan de hand van het fictieve voorbeeld uit figuur 3. Er gaat potentieel 0,93 gruttoterritoria verloren als gevolg van deze ruimtelijke ingreep.

Maximaal voorkomende dichtheid gruttoterritoria per 100 ha deelgebied (Fictieve casus)	Afstands-klasse	Maximaal voorkomende dichtheid Gruttoterritoria per 100 ha per afstandsklasse (zie tabel B)	Oppervlakte, kleur vlak	Potentieel aantal verloren gruttoterritoria
Raadpleging deelgebied in vlier toont dat dit maximaal 25 betreft.	250-300 m	$84\% * 25 = 21$	0,2 ha, rode vlak	$0,2 * (21 / 100) = 0,04$
	200-250 m	$68\% * 25 = 17$	1,2 ha, lichtrode vlak	$1,2 * (17 / 100) = 0,20$
	150-200 m	$46\% * 25 = 11,5$	2 ha, oranje vlak	$2 * (11,5 / 100) = 0,23$
	100-150 m	$25\% * 25 = 6,25$	3 ha, lichtoranje vlak	$3 * (6,25 / 100) = 0,19$
	50-100 m	$12\% * 25 = 3$	6 ha, gele vlak	$6 * (3 / 100) = 0,18$
	tot 50 m	$5\% * 25 = 1,25$	7 ha, lichtgele vlak	$7 * (1,25 / 100) = 0,09$
Totaal				0,93

5.4 Stap 3: Neem compenserende maatregelen voor verlies aan kwaliteit van weidevogelleefgebied

Compensatie betekent dat de kwaliteit van het leefgebied van weidevogels op andere percelen verhoogd wordt zodat daar het aantal gruttoterritoria kan toenemen met ten minste evenveel gruttoterritoria als verloren gaat zoals bepaald in stap 2. Het aantal gruttoterritoria wordt in dit stappenplan gehanteerd als maatstaf voor de compensatie, niet het oppervlak weidevogelleefgebied.

A. Zoek een geschikte locatie

Lang niet alle percelen in weidevogelkerngebied worden optimaal beheerd vanuit het perspectief van weidevogels. Dit is te zien door in de [Weidevogelviewer](https://geo-point.provincie-utrecht.nl/) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap) de kaartlaag weidevogelkerngebied en de kaartlaag uitgevoerd agrarisch natuur- en landschapsbeheer voor open grasland te openen. Locaties die niet gekleurd zijn (geen beheer) of geel gekleurd (licht beheer) worden doorgaans niet optimaal beheerd vanuit het perspectief van weidevogels. Het zijn daarmee potentiële locaties voor compensatie. Op alle rood (zwaar beheer) en blauw (nat beheer) gekleurde vlakken is het agrarisch beheer al afgestemd op weidevogels waardoor deze niet geschikt zijn als compensatielocatie. Ook alle natuurterreinen waarvan inrichting en beheer gericht is op weidevogels (zie kaartlaag "Natuurterrein met weidevogelbeheer") zijn niet geschikt als compensatielocatie.

Ga bij voorkeur in de buurt waar de ruimtelijke ontwikkeling plaatsvindt op zoek naar een geschikte locatie voor de compenserende maatregelen. Het nemen van maatregelen op percelen in de buurt is het meest effectief, omdat de meeste grutto's ieder jaar naar dezelfde locatie terugkomen om te broeden. Als zij hun eerdere nestplaats niet terugvinden, zullen zij in de buurt gaan broeden, mits het leefgebied daar van voldoende kwaliteit is.

Compenserende maatregelen kunnen effect hebben als deze:

- Minstens 200 meter van opgaande structuren (bebouwing, bomen, hoogspanningsmasten, windturbines, etc.) en wegen plaatsvinden, en,
- Worden genomen op percelen waar nog geen natuurterrein met weidevogelbeheer ligt of nog geen agrarisch natuurbeheer open grasland ligt met zwaar of nat beheer. De locaties binnen weidevogelkerngebied waar percelen liggen zonder weidevogelbeheer (geen kleur) of met licht beheer (gele vlakken)

zijn zichtbaar via: [Weidevogelviewer](#) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap), en,

- Worden genomen op percelen waarvan het grondwaterpeil in het voorjaar (gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand, GVG) niet lager komt dan 50 cm onder het maaiveld.

Het ter compensatie realiseren van weidevogelleefgebied buiten weidevogelkerngebied is niet uitgesloten. Provinciale Staten van Utrecht kunnen bij het actualiseren van de Omgevingsverordening de begrenzing van weidevogelkerngebied wijzigen. Daarbij kunnen compensatielocaties buiten weidevogelkerngebied in beschouwing worden genomen.

B. Zoek contact met het agrarisch collectief of een andere relevante gebiedspartij

Agrarische collectieven zetten zich in de provincie Utrecht samen met agrariërs in voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Vanwege hun expertise in weidevogelbeheer, kennis van hun deelgebied en contact met individuele agrariërs, zijn de collectieven belangrijke partners in het proces. Het agrarische collectief dat in het betreffende weidevogelkerngebied actief is (zie kaartlaag “Werkgebied agrarische collectieven” op [Weidevogelviewer](#) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap) en contactgegevens in onderstaande tabel), kan het beste adviseren over geschikte locaties en compenserende maatregelen (inrichting en aangepast beheer).

Het is ook mogelijk een andere gebiedspartij met kennis van het gebied (zoals natuurwerkgroep, agrarische vereniging, terreinbeherende organisatie) te benaderen.

Tabel D – Contactgegevens agrarische collectieven.

Deelgebied voor weidevogelkerngebied	Valt onder collectief	Contact
Bloklandpolder	De Hollandse Venen (DHV)	kantoor@dehollandsevenen.nl
De Venen	Rijn, Vecht en Venen (RVV)	kantoor@rijnvechtenvenen.nl
Eemland	Eemland (ELA)	info@collectiefemland.nl
Midden West	Rijn, Vecht en Venen (RVV)	kantoor@rijnvechtenvenen.nl
Ruige Weide	Rijn Gouwe Wiericke (RGW)	info@rijnengouwewiericke.nl
Vechtvallei	Rijn, Vecht en Venen (RVV)	kantoor@rijnvechtenvenen.nl
Vijfheerenlanden	Alblasserwaard/ Vijfheerenlanden (AVL)	info@collectief-av.nl
Zuid-West	Lopikerwaard (LPW)	info@collectieflopikerwaard.com

C. Bepaal aan de hand van de uitkomst van stap 2 de compensatiemaatregelen

In stap 2 is het verlies aan kwaliteit van leefgebied uitgedrukt in het aantal gruttoterritoria dat verloren gaat. In deze handreiking is de grutto als gids- of paraplu-soort voor weidevogels beschouwd, wat wil zeggen dat de grutto model staat voor de effecten van een ruimtelijke ingreep op weidevogels. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat andere weidevogelsoorten meeprofiten van compenserende maatregelen die zijn ontworpen voor de grutto.

Een gruttokuiken heeft ca. 1,4 ha optimaal leefgebied nodig om vliegvlug te worden (Bron: Teunissen et al. 2007). Daarom kan als streefgetal gedacht worden aan de inrichting van een oppervlakte van 1,4 ha (14.000 m²) per te compenseren gruttoterritorium.

Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat, per te compenseren gruttoterritorium 14.000 m² kuikenland wordt ingericht inclusief een plasdras.

Toelichting compensatiemaatregelen

Een plasdras is een grasperceel waar met behulp van een pomp water op wordt gezet. Het doel is dat er een zeer ondiepe waterpartij ontstaat, waarin weidevogels kunnen foerageren. Dit kan gaan om een deel van het perceel, bijvoorbeeld een greppel op het midden van het perceel, of om het volledige perceel. Bij een greppel-

plasdras is de lengte van de greppel afhankelijk van de lengte van het perceel. Een greppel-plasdras met een lengte van minimaal 100 meter draagt significant bij aan de kwaliteit van een weidevogelleefgebied. Een plasdras is bij voorkeur aanwezig van 15 februari tot ten minste 1 juni, waarbij de exacte duur afhangt van weersomstandigheden en de beoordeling van het agrarisch collectief of een vergelijkbare partij die als beheerder optreedt.

Kuikenland bestaat uit kruidenrijk grasland dat niet wordt gemaaid voor 8 juni, of nog later als er op die datum nog weidevogels met kuikens lopen. Extensieve voorbeweiding is hierop toe te staan, intensieve beweiding niet. Op deze percelen mag uitsluitend ruige mest worden uitgereden, dus geen kunstmest of drijfmest.

Als inspiratie voor compensatiemaatregelen kan gekeken worden naar:

- Inrichtings- en beheermaatregelen voor natuurtipe Vochtig weidevogelgrasland (zie [Herstelbeheer en inrichting - Het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit \(OBN\) \(natuurkennis.nl\)](#) (of zie N13-01 Vochtig weidevogelgrasland op de website: <https://www.natuurkennis.nl/>)
- De beheerrichtlijnen voor vochtig weidevogelgrasland zoals opgenomen op pag. 26 van Beheerrichtlijnen natuurbeheertypen en landschapselementen (<https://www.provincie-utrecht.nl/media/5215> of zoek op www.provincie-utrecht.nl op "Beheerrichtlijnen natuurbeheertypen"
- Maatregelen zoals beschreven in beheerpakketten voor agrarisch natuurbeheer voor zover deze vallen onder "zwaar beheer" [[Beheerpakketten 2024 \(boerennatuur.nl\)](#)] (NB de beheerpakketten worden jaarlijks aangepast. Zie [website Boerennatuur](#), onder overzicht Beheerpakketten.)

Onder "zwaar beheer" worden de volgende pakketten verstaan:

1. Grasland met rustperiode	6. Extensief beweid grasland
2. Kuikenvelden	8. Hoog waterpeil voor weidevogels
3. Plasdras voor weidevogels	13. Botanisch grasland (of -randen)
5. Kruidenrijk grasland (of -randen)	41. Ontwikkeling kruidenrijk grasland

5.5 Stap 4: Borg mitigerende en compenserende maatregelen

Een omgevingsplan moet voldoende waarborgen bevatten dat mitigerende en compenserende maatregelen daadwerkelijk worden genomen en duurzaam in stand worden gehouden. Als adequate borging ontbreekt, is het omgevingsplan niet in overeenstemming met de instructieregel.

Er zijn verschillende manieren om de aanleg en instandhouding van maatregelen duurzaam te borgen. Conform vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State dienen maatregelen die noodzakelijk zijn om een omgevingsplan in overeenstemming te brengen met een evenwichtige toedeling van functies aan locaties, zoveel als mogelijk langs het publieksrechtelijke spoor te worden geborgd. Dit kan door een (voorwaardelijke) verplichting op te nemen in het omgevingsplan, of door voorschriften te verbinden aan een (buitenplanse) omgevingsvergunning.

Met een voorwaardelijke verplichting neemt de gemeente in het omgevingsplan op dat een initiatiefnemer een nieuwe ontwikkeling kan realiseren binnen weidevogelkerngebied, op voorwaarde dat mitigerende en compenserende maatregelen worden genomen.

Het is aan te bevelen om in de (voorwaardelijke) verplichting duidelijke beoordelingscriteria voor de mitigerende en compenserende maatregelen op te nemen (bijvoorbeeld de maatregelen zoals genoemd onder stap 1 en 3). Naast het mitigeren en compenseren, is ook borging van het beheer van belang, zodat de kwaliteit van het gebied behouden blijft. Dit kan door rapportageverplichtingen (stap 5) op te nemen in de voorwaardelijke verplichting, zoals een beheer- en inrichtingsplan plus rapportage waaraan moet worden voldaan. Ook kunnen duidelijke criteria worden opgenomen over waar een beheer- en inrichtingsplan inclusief rapportage voor toekomstige initiatieven aan moet voldoen. Zo kan goed worden onderbouwd dat het behoud van de kwaliteit van het leefgebied voldoende is geborgd.

De gemeente moet vervolgens bij ingediende aanvragen voor een omgevingsvergunning borgen dat voorschriften die in het omgevingsplan staan, ook worden opgenomen in de omgevingsvergunning.

De gemeente is verantwoordelijk voor toezicht en handhaving op naleving van deze voorwaarden.

Bij de praktische uitvoering van de mitigatie- en/of compensatiemaatregelen is sprake van verschillende aandachtspunten:

Beschikbaarheid percelen voor compensatie

Het is belangrijk dat er percelen beschikbaar zijn voor de voorgestelde compensatie. Veelal zal de compensatie betrekking hebben op percelen die buiten het plangebied van de beoogde aantastende activiteit zijn gelegen. De percelen kunnen zelfs in een andere gemeente liggen.

Compensatie op deze percelen moet mogelijk en toegestaan zijn en de percelen moeten hiervoor duurzaam beschikbaar blijven. Hiervoor kan het nodig zijn dat een initiatiefnemer de percelen aankoopt of door middel van het afsluiten van een privaatrechtelijke overeenkomst (bijvoorbeeld in erfpacht uitgeven) aantoont dat er langdurig beschikking is over de compenserende percelen.

Planning mitigerende en compenserende maatregelen

Het is noodzakelijk om mitigatie en/of compensatie te realiseren vóór de verstoring plaatsvindt en dat voor ten minste de gehele looptijd van de verstoring van de activiteit in weidevogelkerngebied een vergunning is aangevraagd. Als mitigatie en compensatie pas plaatsvindt nadat de aantastende activiteit heeft plaatsgevonden, is er sprake van een tijdelijk verlies van kwaliteit van het leefgebied. Dit is niet in overeenstemming met de instructieregel.

Begroten van kosten voor compensatiemaatregelen

De gemeente kan ervoor kiezen om kosten van mitigerende en compenserende maatregelen en rapportage neer te leggen bij de initiatiefnemer van een ruimtelijke ontwikkeling. Kosten bestaan uit eenmalige uitgaven en jaarlijkse of periodieke kosten. Denk daarbij onder andere (maar niet uitsluitend) aan kosten voor:

- inrichtingsmaatregelen (bijv. afgraven, inzaaien, aanschaf pomp)
- begeleiding door agrarisch collectief
- verwerving van gronden
- tegemoetkoming agrariër/particulier die grond beschikbaar stelt en/of beheer uitvoert
 - o in geval van aangepast beheer op agrarische grond, compensatie voor inkomstenderving door beheermaatregelen
 - o in geval van functieverandering naar natuur, de waardevermindering van betreffende perceel
- rapportage
- broedvogelmonitoring

Mogelijkheden realisatie in de praktijk

Naast de zekerstelling van de publiekrechtelijke borging via een (voorwaardelijke) verplichting in het omgevingsplan of via vergunningsvoorschriften, kan de initiatiefnemer zelf een privaatrechtelijke overeenkomst sluiten. Hierin kan de initiatiefnemer samen met de partij die grond beschikbaar stelt nadere afspraken vastleggen over uitvoering van compensatiemaatregelen. Deze afspraken kunnen in een groter detailniveau worden getroffen dan via het instrument van de voorwaardelijke verplichting. Gelet op de vaste jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, is het aan te bevelen om een dergelijke overeenkomst alleen ter nadere zekerstelling af te sluiten en niet ter vervanging van publiekrechtelijke instrumenten om compensatie zeker te stellen. Op het moment dat de initiatiefnemer wordt aangesproken door de gemeente op de compensatiemaatregelen, kan de initiatiefnemer de derde partij aanspreken op de afspraken die zijn gemaakt over compensatiemaatregelen in de overeenkomst.

Als ter compensatie percelen worden omgezet van landbouwgrond naar natuurterrein met weidevogelbeheer, wordt de functie van het compensatiegebied gewijzigd naar natuur. Het borgen van weidevogelbeheer op de betreffende percelen kan door een kwalitatieve verplichting (grondgebonden overeenkomst) op te stellen met daarin de beheerrichtlijnen voor vochtig weidevogelgrasland. Daarvoor kan gebruikt gemaakt worden van

bijvoorbeeld pagina 26 van Beheerrichtlijnen natuurbeheertypen en landschapselementen (<https://www.provincie-utrecht.nl/media/5215> of zoek op www.provincie-utrecht.nl op "Beheerrichtlijnen natuurbeheertypen"). Een andere mogelijkheid is een overeenkomst met een kettingbeding, waarmee wordt verzekerd dat de verplichting voor het treffen van compensatiemaatregelen overgaat op de volgende grondeigenaar.

5.6 Stap 5: Rapporteer en monitor

Eerder in dit document is al aangegeven dat het op een kwantitatieve manier inzichtelijk maken van zowel verlies als verbetering of uitbreiding van de habitatkwaliteit, kan helpen om het behouden van de kwaliteit van het leefgebied aan te tonen. Naast een rapportage van de berekening van de compensatieopgave (stap 2), vraagt dit om rapportage van genomen mitigerende maatregelen na realisatie van de ontwikkeling, om rapportage van compenserende maatregelen en om toezicht en handhaving. Tenslotte kan voor het vertrouwen in het proces, gebruik worden gemaakt van broedvogelmonitoring.

Er kan worden gedacht aan het uitwerken van een rapportage- en monitoringsplan in afstemming met de gemeente, het lokale agrarisch collectief of natuur beherende organisatie en de provincie Utrecht.

Het rapportage- en monitoringsplan kan de volgende onderdelen bevatten:

- Een beschrijving van de berekening van de compensatieopgave.
- Een beschrijving van de mitigerende maatregelen na realisatie van de ontwikkeling en van compenserende maatregelen, inclusief de locatie en wijze waarop deze worden uitgevoerd en geborgd.
- De wijze van toezicht en handhaving op de mitigerende en compenserende maatregelen.
- De monitoringsmethode en frequentie (bijvoorbeeld de eerste drie jaar jaarlijks, vervolgens driejaarlijks). Gedacht kan worden aan monitoring van:
 - o het aantal gruttoterritoria en territoria van andere weidevogelsoorten op de compensatielocatie.
 - o In bijzondere situaties zou hierbij ook nog naar de effecten van mitigerende maatregelen gekeken kunnen worden.
- Een antwoord inclusief onderbouwing daarvan op de volgende vragen:
 - o Worden de compenserende maatregelen niet in een verstoringszone van opgaande structuren of wegen gerealiseerd?
 - o Zijn de mitigerende en/of compenserende maatregelen aanvullend ten opzichte van reeds aanwezig natuurbeheer of agrarisch natuurbeheer?
 - o Passen de compenserende maatregelen bij het beheeremozaïek van het agrarisch collectief?

De monitoring moet erop gericht zijn antwoord te krijgen op de volgende vragen:

- o Is op alle percelen waar compensatiemaatregelen zijn genomen het aantal territoria van grutto en andere weidevogels toegenomen sinds de compensatiemaatregelen zijn uitgevoerd?
- o Is op alle percelen waar compensatiemaatregelen zijn genomen ten minste een toename van het aantal gruttoterritoria behaald ter grootte van de compensatieopgave?

Toelichting monitoring

Monitoring van weidevogels is niet eenvoudig en kan het best uitgevoerd worden door een onafhankelijke weidevogeldeskundige. Sovon heeft de landelijk gebruikte methode voor weidevogelmonitoring beschreven in deze handleiding: Handleiding-BMP-en-kolonievogels-2024-LR.pdf (sovon.nl)

NB de handleiding wordt periodiek aangepast. Zie website Sovon, onder Publicaties.

Provincie Utrecht monitort ongeveer elke drie jaar het aantal broedvogels waaronder weidevogels in het gehele weidevogelkerngebied en daarmee ook op mogelijke compensatielocaties wanneer deze binnen weidevogelkerngebied liggen. De resultaten van dit driejaarlijkse onderzoek zijn openbaar en vrij toegankelijk.

Bijlage 1 Weidevogelkerngebieden – verwerking van de instructieregel in omgevingsplan, OPA en BOPA

Instructieregel ontwikkelingen weidevogelkerngebied

Door het toepassen van de instructieregel weidevogelkerngebied wordt het alleen mogelijk om nieuwe initiatieven/ activiteiten in het weidevogelkerngebied toe te staan wanneer de kwaliteit van het leefgebied van de weidevogels aantoonbaar per saldo minimaal wordt behouden

Hieronder volgt een stappenplan wanneer de gemeente dit moet oppakken en welk contact met de provincie mogelijk is.

Aanpassen omgevingsplan

De gemeente moet de instructieregel voor de bescherming van de weidevogels uit de omgevingsverordening van de provincie Utrecht uitwerken in het omgevingsplan.

Fase 1: inventarisatie onderwerpen omgevingsplan

De gemeente neemt de omgevingsverordening van de provincie Utrecht door en ziet dat de instructieregel voor weidevogelkerngebieden van toepassing is op het omgevingsplan. De gemeente werkt de voorwaarden die worden gesteld in de instructieregel uit in het concept ontwerp omgevingsplan.

- In deze fase kan door de gemeente een vooroverleg worden aangevraagd bij de provincie (via de accountmanager) om de uitwerking van de instructieregel in het omgevingsplan door te spreken.
- Het vooroverleg kan aangevraagd worden via de samenwerkingsfunctionaliteit van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

Fase 2: ontwerp omgevingsplan

Het ontwerp omgevingsplan is klaar en wordt ter inzage gelegd.

- De provincie wordt gevraagd om een integrale zienswijze op het ontwerp omgevingsplan te geven. In deze integrale beoordeling wordt o.a. gekeken of de instructieregel goed is verwerkt.
- De uitvraag voor een zienswijze van de provincie kan aangevraagd worden via de samenwerkingsfunctionaliteit van het DSO.

Fase 3: Omgevingsplan

Alle zienswijzen zijn verwerkt en het omgevingsplan wordt vastgesteld door de raad. Wanneer de provincie niet (voldoende) is betrokken in de eerdere fases, of de zienswijze van de provincie is niet (voldoende) verwerkt, dan kan dit de belangen van de provincie doorkruisen. De provincie kan dit voorkomen met een reactief interventiebesluit. Hierover wordt door de provincie met de gemeente overleg gevoerd.

Binnenplanse Omgevingsplanactiviteit (OPA)

Bij een initiatief dat past binnen het vigerende omgevingsplan wordt de provincie niet betrokken. Op dit type activiteiten zijn de instructieregels namelijk niet van toepassing, omdat er dan altijd sprake is van één van de volgende twee situaties:

- de planologische mogelijkheden waren al voorzien in het tijdelijk deel van het omgevingsplan, of
- de instructieregels zijn al verwerkt bij de totstandkoming van een nieuw vastgesteld omgevingsplan.

Dat de instructieregels op bestaande planologische rechten niet van toepassing zijn is bepaald in de schakelbepaling uit de Omgevingsverordening, omdat deze bepaalt dat de instructieregels alleen van toepassing zijn op

omgevingsplannen, BOPA's en projectbesluiten. Er vindt voor binnenplanse omgevingsplanactiviteiten dan ook geen toetsing plaats aan het provinciale beleid voor wat betreft de instructieregels.

Buitenplanse Omgevingsplanactiviteit (BOPA)

Bij een initiatief dat *niet* past binnen het vigerende omgevingsplan kan een procedure BOPA worden doorlopen om een initiatief/ activiteit mogelijk te maken. Dit kan een reguliere of een uitgebreide procedure zijn (afhankelijk van een aantal factoren).

In de BOPA is de instructieregel nog niet uitgewerkt. De initiatiefnemer moet de voorwaarden uit de instructieregel uitwerken in de ruimtelijke onderbouwing. Hierbij moet de initiatiefnemer aantonen dat de kwaliteit van het leefgebied van de weidevogels per saldo minimaal wordt behouden. De gemeente toetst deze onderbouwing.

Fase 1: verkennen van het initiatief

De initiatiefnemer levert een concept ruimtelijke onderbouwing van het initiatief aan bij de gemeente. De gemeente toetst de ruimtelijke onderbouwing op onder andere de uitwerking van de instructieregel.

- In deze fase kan door de gemeente een vooroverleg worden aangevraagd bij de provincie om de uitwerking van de instructieregel in de ruimtelijke onderbouwing door te spreken.
- Het vooroverleg kan aangevraagd worden via de samenwerkingsfunctionaliteit van het DSO.

Fase 2: aanvraag initiatief

De initiatiefnemer dient de aanvraag omgevingsvergunning in.

- *Bij een reguliere procedure:* de gemeente toetst de ruimtelijke onderbouwing met daarin de uitwerking van de instructieregel. De provincie is niet betrokken.
- *Bij een uitgebreide procedure:* De provincie wordt gevraagd om een integrale zienswijze op het initiatief te geven. In deze integrale beoordeling wordt ook gekeken of de instructieregel goed is uitgewerkt.
- De aanvraag voor een zienswijze van de provincie kan aangevraagd worden via de samenwerkingsfunctionaliteit van het DSO.

Fase 3: definitieve beschikking initiatief

De gemeente geeft de definitieve beschikking voor het initiatief af.

- Wanneer de provincie niet (voldoende) is betrokken in de eerdere fases, of de zienswijze van de provincie is niet (voldoende) verwerkt, dan kan dit de belangen van de provincie doorkruisen. De provincie kan dit voorkomen met een reactief interventiebesluit. Hierover wordt door de provincie met de gemeente overleg gevoerd.

N.B.

Bij de binnenplanse en buitenplanse omgevingsplanactiviteiten kunnen ook nog direct werkende regels van toepassing zijn, zoals vergunning- of ontheffingsplichten en voorbeschermingsregels.

Bijlage 2 Stappenplan met gedetailleerde aanwijzingen voor stap 1 en 2

Is ontwikkeling niet mogelijk buiten weidevogelkerngebied? Volg dan dit stappenplan.

Stap 1: Neem mitigerende maatregelen

A. Mitigatie vóór realisatie:

Ligging en/of configuratie van de ruimtelijke ontwikkeling daar situeren waar zo min mogelijk overlap is met:

- locaties waar veel territoria geteld worden / te verwachten zijn. Zie weidevogelmonitoring van de provincie Utrecht: [Weidevogelviewer](https://weidevogelviewer.provincie-utrecht.nl/) (of zoek deze viewer op <https://geo-point.provincie-utrecht.nl/> onder thema Natuur & Landschap)
- potentieel goed leefgebied. Zie kenmerken van goed weidevogelgebied (hiernaast), hou rekening met verstoringafstanden (tabel A hiernaast) en/of beoordeel via expert kennis.

B. Mitigatie tijdens realisatie:

Impact uitvoering beperken door buiten het broedseizoen te werken.

C. Mitigatie na realisatie:

Afhankelijk van de soort ontwikkeling

Bij de bepaling van een goed weidevogelgebied kunnen de volgende kenmerken worden betrokken (Bron: Teunissen et al., 2012. *Op naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland*, 2344 Alterra, Sovon, Bureau Zet, Altenburg & Wymenga <https://edepot.wur.nl/240248>):

1. Grote en open graslandgebieden met weinig verstoring door menselijke activiteit of opgaande elementen;
2. Hoge grondwaterstand in het broedseizoen (10 tot 30 cm onder maaiveld);
3. Beperkte bemesting, uitsluitend met ruige mest (geen kunstmest of drijfmest);
4. Lage predatiedruk en eventueel legselbescherming tegen landbouwactiviteiten;
5. Variatie in habitatkenmerken op verschillende schaalniveaus:
 - a. Een mozaïek van graslanden die verschillen in (intensiteit van) beheer incl. uitgesteld maaibeheer;
 - b. Tijdelijk ondergelopen percelen die langzaam opdrogen richting de zomer (plas-dras);
 - c. Afwisseling in structuur binnen percelen (hoge en lage vegetaties);
 - d. Geen intensieve beweiding: relatief laag percentage (30 – 40 %) extensief beweidde percelen (max. 1,5 GVE/ha) in het gebied. Grazende koeien verspreiden hun mest wat zorgt voor een meer natuurlijk mozaïek in de vegetatie. Hiervan profiteren kuikens doordat er meer voedsel (insecten) en schuilplaatsen te vinden zijn.

Tabel A – Verstoringafstanden

Verstoringsbronnen en bijbehorende gemiddelde verstoringafstand (Bron Sovon, naar Melman et al. 2014 en Bruinzeel & Schotman 2011).

Verstoringsbron	Gemiddelde verstoringafstand (in meters)
Gemeentelijke weg	50
Secundaire weg	100
Autosnelweg	300
Fietspad	50
Spoorlijn	100
Hoogspanningsleiding	150
Bebouwing	150
Opgaande begroeiing	200-300
Windmolens	300
Zonnepark	150*
*Schatting o.b.v. deskundige oordeel	

Stap 2: Bereken verlies aan kwaliteit van (actueel en potentieel) weidevogelleefgebied

(Dit wordt uitgedrukt in aantal gruttoterritoria)

A. Bepaal welke oppervlakte weidevogelleefgebied binnen het weidevogelkerngebied verdwijnt

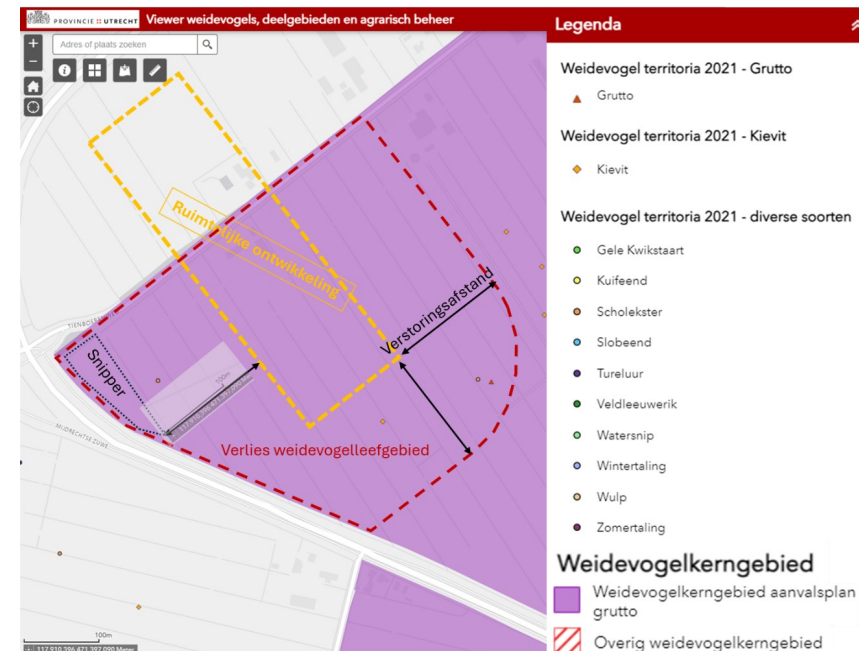
Totale oppervlakte = de binnen weidevogelkerngebied liggende oppervlakte van de ruimtelijke ontwikkeling

+

het oppervlak van de bij die ontwikkeling horende verstoringszone volgens de afstand uit tabel A (zie stap 1). Wanneer het in dit voorbeeld zou gaan om een zonnepark, dan wordt als verstoringsafstand 150 m aangehouden.

+

eventueel door de ontwikkeling geïsoleerd geraakte snipper(s).

B. Bepaal voor het oppervlak uit stap A het aantal gruttoterritoria dat verloren gaat

Doe dat vier (of drie) keer: zie B1 t/m B4 op de volgende pagina's. Daarna is het hoogste getal het uitgangspunt voor het vervolg.

Let op, voor B1 t/m B3 geldt:

als voor het oppervlak uit stap A het aantal kievitterritoria en/of het bij elkaar opgetelde aantal territoria van 'diverse soorten' (dus gele kwikstaart + kuifeend + scholekster enzovoort) meer dan twee keer zo groot is als het aantal gruttoterritoria, ga dan uit van het hoogste aantal en deel dat door twee.

Beschouw dat getal als het aantal gruttoterritoria dat verloren gaat.

Voorbeeld: uit de Viewer blijkt dat in het onder A bepaalde oppervlak:

het aantal gruttoterritoria = 1

het aantal kievitterritoria = 3

het opgetelde aantal territoria 'diverse weidevogels' (hier alleen 2 scholekster) = 2

Gebruik voor de verdere berekening: $3/2 = 1,5$ gruttoterritoria.

Vervolg stap 2: Bereken verlies aan kwaliteit van (actueel en potentieel) weidevogelleefgebied

B1:

Tel voor de oppervlakte uit stap A hoeveel gruttoterritoria aanwezig waren tijdens de laatste weidevogelinventarisatie van de provincie Utrecht.

Zie hiervoor: [Weidevogelviewer](#)

B2:

Tel voor de oppervlakte uit stap A hoeveel gruttoterritoria er in het huidige of meest recente broedseizoen aanwezig zijn/waren. Dit wordt doorgaans uitgevoerd door een ecologisch onderzoeksbureau.

Sovon beschrijft de methode van inventariseren van het aantal territoria in hoofdstuk 2 van deze handleiding [Handleiding-BMP-en-kolonievogels-2024-LR.pdf \(sovon.nl\)](#) (N.B. de handleiding wordt periodiek aangepast. Zie website Sovon, onder Publicaties.)

Wordt/is er in het huidige of meest recente broedseizoen al een provinciale weidevogelinventarisatie uitgevoerd, dan kan hiervan gebruik worden gemaakt: de waarde voor B2 is gelijk aan de waarde voor B1.

Informatie over de weidevogeltellingen staat hier: [Natuurbeheer | provincie Utrecht \(provincie-utrecht.nl\)](#). Wanneer een weidevogeltelling is uitgevoerd of gepland staat kan ook schriftelijk worden opgevraagd bij de provincie via de algemene website. Het kan een aantal maanden duren voordat het resultaat weergegeven kan worden in eerdergenoemde viewer: [Weidevogelviewer](#).

B3:

Tel hoeveel gruttoterritoria hier lagen tijdens de één-na-laatste provinciale weidevogelinventarisatie van de provincie Utrecht.

Zie hiervoor: [Weidevogelviewer](#)

Vervolg stap 2: Bereken verlies aan kwaliteit van (actueel en potentieel) weidevogelleefgebied

B4:

Bereken het potentiële aantal gruttoterritoria op het oppervlak uit stap A dat verloren gaat. Doe dat als volgt:

- Open in de [Weidevogelviewer](#) de kaartlaag met deelgebieden weidevogelkerngebied.
- Klik op het deelgebied waarmee de ruimtelijke ontwikkeling overlapt.
- Lees af wat de maximaal voorkomende dichtheid gruttoterritoria per 100 hectare is voor dat deelgebied (deze verschilt per deelgebied).
- Maak voor de onder stap A bepaalde oppervlakte een nieuwe kaart.
- Geef hierop de verstoringzones aan die horen bij de diverse reeds aanwezige verstoringbronnen (terrein/luchtfoto).
- Doe dit volgens de bijbehorende verstoringafstanden uit tabel A (zie stap 1)
- Bereken de oppervlakte van elke verstoringzone.
- Zie voor voorbeeld van de nieuwe kaart, de fictieve figuur hiernaast.
- Corrigeer voor elke verstoringzone m.b.v. de percentages uit tabel B (volgende pagina) de maximaal voorkomende dichtheid.
- Correctie is: oppervlakten zone x bijbehorend percentage uit tabel B x maximaal voorkomende dichtheid per 100 ha zoals eerder afgelezen in de [Weidevogelviewer](#).
- Zie berekeningsvoorbeeld in tabel C op volgende pagina.

Vervolg stap 2: Bereken verlies aan kwaliteit van (actueel en potentieel) weidevogelleefgebied

Tabel B – Potentieel voorkomende dichtheid gruttoterritoria per afstandsklasse van de dichtstbijzijnde verstoringsbron (Bron: Sovon)

Afstand tot verstoringsbron (in meters)	Percentage van maximaal voorkomende gruttodichtheid
0-50 m	5%
50-100 m	12%
100-150 m	25%
150-200 m	46%
200-250 m	68%
250-300 m	84%
300-350 m	93%
350-400 m	100%

Tabel C – Berekening verlies potentieel aantal gruttoterritoria aan de hand van het fictieve voorbeeld uit figuur 3. Er gaat potentieel 0,93 gruttoterritoria verloren als gevolg van deze ruimtelijke ingreep.

Maximaal voorkomende dichtheid gruttoterritoria per 100 ha deelgebied (Fictieve casus)	Afstands-klasse	Maximaal voorkomende dichtheid Gruttoterritoria per 100 ha per afstandsklasse (zie tabel B)	Oppervlakte, kleur vlak	Potentieel aantal verloren gruttoterritoria
Raadpleging deelgebied in viewer toont dat dit maximaal 25 betreft.	250-300 m	$84\% * 25 = 21$	0,2 ha, rode vlak	$0,2 * (21 / 100) = 0,04$
	200-250 m	$68\% * 25 = 17$	1,2 ha, lichtrode vlak	$1,2 * (17 / 100) = 0,20$
	150-200 m	$46\% * 25 = 11,5$	2 ha, oranje vlak	$2 * (11,5 / 100) = 0,23$
	100-150 m	$25\% * 25 = 6,25$	3 ha, lichtoranje vlak	$3 * (6,25 / 100) = 0,19$
	50-100 m	$12\% * 25 = 3$	6 ha, gele vlak	$6 * (3 / 100) = 0,18$
	tot 50 m	$5\% * 25 = 1,25$	7 ha, lichtgele vlak	$7 * (1,25 / 100) = 0,09$
Totaal				0,93

Bepaal het hoogste aantal van de getallen B1 t/m B4. Dit aantal gruttoterritoria bepaalt het verlies aan kwaliteit van weidevogelleefgebied.

Stap 3: Neem compenserende maatregelen voor verlies aan kwaliteit van weidevogelleefgebied

Stap 4: Borg mitigerende en compenserende maatregelen

Stap 5: Rapporteer en monitor

Figuren en tabellen

Figuur 1 – Relatie tussen de betrokken partijen bij een voorgenomen ontwikkeling in weidevogelkerngebied

Figuur 2 – Fictief voorbeeld verlies oppervlak weidevogelleefgebied als gevolg van een ruimtelijke ontwikkeling.

Figuur 3 – Fictieve figuur ten behoeve van berekening verlies potentieel aantal gruttoterritoria als gevolg van een ruimtelijke ontwikkeling.

Tabel A – Verstoringsafstanden

Verstoringsbronnen en bijbehorende gemiddelde verstoringsafstand (Bron Sovon, naar Melman et al. 2014 en Bruinzeel & Schotman 2011).

Tabel B – Potentieel voorkomende dichtheid gruttoterritoria per afstandsklasse van de dichtstbijzijnde verstoringsbron (Bron: Sovon).

Tabel C – Berekening verlies potentieel aantal gruttoterritoria aan de hand van het fictieve voorbeeld uit figuur 3.

Tabel D – Contactgegevens agrarische collectieven.

Literatuur

- BRUINZEEL L.W., SCHOTMAN A.G.M. 2011. ONDERBOUWING VERSTORINGSAFSTANDEN WERKPLAN WEIDEVOGELS IN FRYSLÂN. A&W / ALTERRA.
- MELMAN T.C.P., SIERDSEMA H., BUIJ R., ROERINK G., MARTENS S., MEEUWSEN H. & SCHOTMAN A. 2014. Uitwerking kerngebieden weidevogels: peiling draagvlak bij provincies, verbreding kenissysteem BoM. Alterra, Wageningen-UR.
- SIERDSEMA H. 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen.
- SLATERUS R., MAJOR F. & VAN KLEUNEN A. 2021. Weidevogels in de provincie Utrecht in 2021. Sovon-rapport 2021/69. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- TEUNISSEN W.A., WILLEMS F. & MAJOR F. 2007. Broedsucces van de Grutto in drie gebieden met verbeterd mozaïekbeheer. Sovon-rapport 2007/06. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VISSER T. & MELMAN D. 2018. Betekenis van greppel plas-dras als habitat voor weidevogelkuikens. *De Levende Natuur*, 119:114-118.
- VISSER T., MEIJNINGER W., ROERINK G., KLEYHEEG E., GOEDHART P. & SANDERS D. 2022. Ontwikkeling systematiek voor vaststellen en monitoren van habitatkwaliteit agrarisch gebied. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3156.